

FISZKA 1: ROLA I KOMPETENCJE FRANCUSKIEGO NOTARIUSZA W UREGULOWANIU SPADKU WE FRANCJI

Streszczenie: W niniejszej fiszce wyjaśniono czynności, które należy podjąć po śmierci bliskiej osoby, wymieniono dokumenty, które należy dostarczyć notariuszowi i podano informacje na temat kompetencji francuskiego notariusza w regulowaniu spraw spadkowych. Informacje te dotyczą wszystkich spraw spadkowych, którymi zajmuje się francuski notariusz.

I – Co należy zrobić po śmierci bliskiej osoby?

Po śmierci obywatela polskiego mieszkającego we Francji, który był właścicielem rzeczy ruchomych lub nieruchomości we Francji, należy szybko udać się do notariusza (w miarę możliwości w ciągu 15 dni), który (w zależności od sytuacji osobistej zmarłego) będzie potrzebował następujących dokumentów (lista może ulec zmianie):

Stan cywilny:

- 1) akt zgonu
- 2) książeczka(-i) rodzinna(-e) (skrócone akty stanu cywilnego, a w niektórych przypadkach również akty stanu cywilnego rodziców zmarłego)
- 3) orzeczenie(-a) rozwodu lub separacji (ewentualnie)
- 4) dane zstępnego lub zstępnych (adres, zawód, telefon, ewentualne książeczki rodzinne)
- 5) w przypadku braku zstępnych dane braci, sióstr (lub w razie braku siostrzeńców/bratanków lub siostrzenic/bratanic) zmarłego (adres, zawód, telefon, ewentualne książeczki rodzinne)
- 6) w razie braku zstępnych lub jeżeli zstępni nie żyją, dane ojca i matki zmarłego (adres, zawód, telefon, ewentualne książeczki rodzinne)
- 7) w razie braku spadkobierców mających pierwszeństwo dane spadkobierców powołanych do spadku w dalszej kolejności (do 6. stopnia)

- 8) w razie braku spadkobierców uprawnionych do zachowku (z wyjątkiem respektowania rozporządzalnej części spadku*), dane zapisobiercy(-ów) wyznaczonego(-ych) w testamencie

Stan cywilny lub testamentowy:

- 9) małżeńska umowa majątkowa, jeżeli została sporządzona (przed zawarciem związku małżeńskiego lub w jego trakcie)
- 10) darowizna między małżonkami, jeżeli miała miejsce (w trakcie związku małżeńskiego) – chodzi o darowiznę na wypadek śmierci
- 11) umowa o wspólnym pożyciu (fr. PACS, pakt solidarności) (jeżeli została sporządzona)
- 12) ewentualny oryginał testamentu(-ów) sporządzonego(-ych) własnoręcznie [spisanego(-ych), datowanego(-ych) i podpisanego(-ych) przez zmarłego]

Sytuacja majątkowa:

- 13) potwierdzenie składników majątku spadkowego (rachunki bankowe lub oszczędnościowe, faktury zakupu, inwentarz, umowy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne itp.)
- 14) potwierdzenia pasywów (faktury do zapłaty nieuregulowane przed zgonem, zaświadczenie o rozliczeniu podatków, tabele amortyzacyjne pożyczek w toku, umowy kredytów hipotecznych, inwentarze itp.)
- 15) tytuły własności nieruchomości
- 16) akty darowizny dokonanej przez zmarłego za życia (**należy przekazać notariuszowi w każdej sytuacji**)

* ROZPORZĄDZALNA CZĘŚĆ SPADKU: część mienia, którą można dysponować na rzecz osoby, która nie jest członkiem rodziny w obecności zstępnych, nadwyżka stanowiąca „udział” obowiązkowo przekazywany tymże zstępnym.

II – Lista dokumentów, które należy przekazać notariuszowi w zależności od sytuacji zmarłego (najczęstsze przypadki)

A) ZMARŁY STANU WOLNEGO (WDOWIEC/WDOWA)

1. Zmarły nie zawarł umowy o wspólnym pożyciu, nie ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 2 (jeżeli jest wdowcem/wdową) – 5 – 6 – 7 – 13 – 14 – 15 – 16

2. Zmarły nie zawarł umowy o wspólnym pożyciu, nie ma zstępnych, zostawił testament:

Nr 1 – 2 (jeżeli jest wdowcem/wdową) – 5 – 6 – 7 – 8 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

3. Zmarły nie zawarł umowy o wspólnym pożyciu, ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 2 – 4 – 13 – 14 – 15 – 16

4. Zmarły nie zawarł umowy o wspólnym pożyciu, ma zstępnych, zostawił testament:

Nr 1 – 2 – 4 – 8 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

5. Zmarły zawarł umowę o wspólnym pożyciu, nie ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 5 – 6 – 7 – 11 – 13 – 14 – 15 – 16

6. Zmarły zawarł umowę o wspólnym pożyciu, nie ma zstępnych, zostawił testament:

*** Wyposażający wyłącznie partnera:**

Nr 1 – 6 – 11 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

*** Częściowo wyposażający partnera (np.: użytkowanie mieszkania):**

Nr 1 – 5 – 6 – 7 – 8 – 11 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

7. Zmarły zawarł umowę o wspólnym pożyciu, ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 2 – 4 – 11 – 13 – 14 – 15 – 16

8. Zmarły zawarł umowę o wspólnym pożyciu, ma zstępnych, zostawił testament:

Nr 1 – 2 – 4 – 11 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

B) ZMARŁY BYŁ W ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIM (małżonek/-ka powołany do spadku)

1. zmarły nie ma zstępnych, nie zostawił testamentu, brak darowizny między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 5 (jeżeli następuje ustawowy zwrot darowizny na ich rzecz) – 6 – 9 – 13 – 14 – 15 – 16

2. zmarły nie ma zstępnych, nie zostawił testamentu, darowizna między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 6 – 5 (jeżeli następuje ustawowy zwrot darowizny na ich rzecz) – 9 – 10 – 13 – 14 – 15 – 16

3. zmarły nie ma zstępnych, zostawił testament, darowizna między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 5 (ewentualny ustawowy zwrot darowizny) – 6 – 8 (jeżeli testament wyposaża osobę trzecią oraz w granicach rozporządzalnej części spadku) – 9 – 10 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

4. zmarły ma zstępnych, nie zostawił testamentu, brak darowizny między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 4 – 9 – 13 – 14 – 15 – 16

5. zmarły ma zstępnych, nie zostawił testamentu, darowizna między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 4 – 9 – 10 – 13 – 14 – 15 – 16

6. zmarły ma zstępnych, zostawił testament, darowizna między małżonkami:

Nr 1 – 2 – 4 – 9 – 10 – 12 (wielkość rozporządzalnej części spadku do sprawdzenia) – 13 – 14 – 15 – 16

UWAGA: Małżonek wydziedziczony testamentem sporządzonym w obecności notariusza nie jest powołany do spadku. Małżonek pozostający w separacji jest powołany do spadku.

C) ZMARŁY ROZWIEDZIONY (przeprowadzono podział majątku)

1. zmarły nie ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 2 – 3 – 5 – 6 – 7 – 9 – 13 – 14 – 15 – 16

2. zmarły nie ma zstępnych, zostawił testament:

Nr 1 – 2 – 3 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

3. zmarły ma zstępnych, nie zostawił testamentu:

Nr 1 – 2 – 3 – 4 – 9 – 13 – 14 – 15 – 16

4. zmarły ma zstępnych, zostawił testament:

Nr 1 – 2 – 3 – 4 – 8 – 9 – 12 – 13 – 14 – 15 – 16

III – Rola i kompetencje notariusza francuskiego w związku z uregulowaniem sprawy spadkowej

Powierzyli Państwo notariuszowi uregulowanie spadku bliskiej osoby.

A) **Jego rola jest następująca:**

- udzielenie odpowiedzi na wszystkie pytania,
- pomoc przy różnych czynnościach,
- objaśnienie różnych możliwości, które mogą Państwo wybrać i doradztwo w tym zakresie, które z możliwości są dla Państwa najkorzystniejsze (podatki, prawo cywilne, zarządzanie majątkiem...),
- zgromadzenie wszystkich aktów stanu cywilnego zainteresowanych osób (akty urodzenia i zawarcia związku małżeńskiego, zaświadczenie o zawarciu umowy o wspólnym pożyciu – PACS),
- zgromadzenie wszystkich dokumentów administracyjnych lub innych, które są konieczne do uregulowania sprawy,
- pomoc przy oszacowaniu wartości nieruchomości (notariusz posiada doskonałe rozeznanie na rynku lokalnym i dysponuje skutecznymi narzędziami wyceny nieruchomości położonych poza obszarem jego działalności),
- sprawdzenie Centralnego Rejestru Dyspozycji Ostatniej Woli (fr. FCDDV) celem poznania dyspozycji na wypadek ewentualnej śmierci,
- po zapoznaniu się ze wszystkimi składnikami majątku spadkowego i długów spadkowych doradztwo w sprawie zwykłego (a zatem ostatecznego) przyjęcia spadku, przyjęcia do wysokości składników majątku spadkowego netto (co wcześniej określano mianem „z dobrodziejstwem inwentarza”) lub odrzucenia spadku (również ostatecznego),

- jeżeli nie istnieje żaden znany spadkobierca, zlecenie odpowiednich poszukiwań genealogicznych.

B) Notariusz posiada następujące kompetencje:

- przechowywanie oryginałów testamentów sporządzonych własnoręcznie przez zmarłego i sporządzenie protokołu otwarcia oraz opisu testamentu,
- złożenie kopii testamentów w kancelarii Sądu Wielkiej Instancji,
- sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia, w którym ustala się przypadnięcie spadku (tj. listę i charakter spadkobierców i przypadające im części spadku),
- przesłanie niezbędnych dokumentów adwokatowi w celu dopełnienia formalności sądowych związanych z wprowadzeniem zapisobiorcy w posiadanie zapisu, jeżeli ma to miejsce (zob. fiszka pt. „Testament”),
- sporządzanie (w przypadku spadkobiercy małoletniego lub pełnoletniego ubezwłasnowolnionego) wniosków skierowanych do sędziego opiekuńczego o zezwolenie opiekunowi na przyjęcie spadku w imieniu osoby znajdującej się pod jego opieką, a następnie podejmowanie dalszych czynności rozporządzających,
- sporządzanie poświadczeń własności, w których stwierdza się przeniesienie na spadkobierców, w wyniku zgonu, nieruchomości należących do zmarłego,
- złożenie tego aktu w odpowiednim wydziale ksiąg wieczystych w celu zapewnienia jawności ksiąg wieczystych i wprowadzenia zmian do ksiąg katastralnych,
- sporządzenie inwentarza praw i obowiązków związanych ze spadkiem i zamknięcie go w terminie ustawowym, jeżeli jest to obowiązkowe (obecność osób małoletnich) lub wskazane,
- sporządzenie oświadczenia spadkowego umożliwiającego obliczenie kwoty opłat, które spadkobiercy muszą uiścić na rzecz administracji podatkowej,
- zgromadzenie w swojej kancelarii albo środków niezbędnych do spłacenia długów spadkowych i zapłaty podatku spadkowego i uiszczenie tych kwot, albo, jeżeli takie zadanie zostanie mu powierzone, całości środków pieniężnych ze spadku, aby przekazać całą kwotę spadkobiercom po odliczeniu kosztów długów (które należy potwierdzić).

Po dokonaniu wszystkich tych czynności sprawa spadkowa zostaje zakończona, a notariusz zwolniony ze swojego zadania,

- doradztwo na rzecz spadkobierców w celu dokonania podziału spadku, jeżeli sobie tego życzą, i sporządzenie aktu, jeżeli spadkobiercy dojdą do porozumienia (*podział wpisany do ksiąg wieczystych w ciągu 10 miesięcy od zgonu pozwala uniknąć sporządzania poświadczenia własności, o którym mowa powyżej*).

IV – Uregulowanie spadku we Francji

Aby przeprowadzić uregulowanie spadku we Francji, należy ustalić, kto jest spadkobiercą zmarłego. Kodeks cywilny przewiduje zasady, które w niektórych przypadkach są obowiązkowe:

1) nie można wydziedziczyć swoich ZSTĘPNYCH (dzieci zmarłego i, jeżeli jedno z nich zmarło wcześniej, jego własnych dzieci, które otrzymają część należną ich wstępnemu). Jeżeli zmarły miał jedno dziecko, musi ono otrzymać co najmniej $\frac{1}{2}$ majątku spadkodawcy / jeżeli zmarły miał dwoje dzieci, każde z nich musi otrzymać co najmniej $\frac{1}{3}$ majątku / jeżeli zmarły miał troje lub więcej dzieci, otrzymają one co najmniej $\frac{3}{4}$ majątku.

2) W braku zstępnych porządek dziedziczenia jest następujący: rodzice i rodzeństwo (lub siostrzeńcy/bratankowie i siostrzenice/bratanice w przypadku wcześniejszej śmierci rodzeństwa), następnie pozostali wstępni (dziadkowie), a wreszcie krewni aż do szóstego stopnia. Jeżeli nie ma spadkobierców, a zmarły nie zostawił testamentu, spadek przejmuje państwo.

Zmarły zawsze ma możliwość sporządzenia testamentu w celu wyznaczenia dowolnej osoby (możliwość ograniczona do części majątku w przypadku posiadania zstępnych do $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$ lub $\frac{1}{2}$ majątku w zależności od ich liczby. W celu obliczenia tych części uwzględnia się również rozporządzenia majątkiem pod tytułem darmym dokonane przez zmarłego za życia).

Pozostały przy życiu małżonek może być spadkobiercą w razie braku zstępnych; jeżeli są zstępni, prawo przewiduje pewną ochronę, która może zostać zwiększona w formie „darowizny między małżonkami”. Zasadniczo, w obecności dzieci, małżonek otrzymuje użytkowanie (wieczyste) majątku spadkowego.

Notariusz musi zatem ustalić tożsamość każdego spadkobiercy i przypadającą mu część majątku, co czyni zgodnie z przedstawionymi powyżej zasadami. Notariusz może zlecić poszukiwania genealogiczne w celu odnalezienia spadkobierców, których nie udało się zlokalizować.

Pierwszym dokumentem, który należy uregulować, jest AKT POŚWIADCZENIA DZIEDZICZENIA, czyli zaświadczenia stwierdzającego tożsamość spadkobiercy i jego prawa do spadku, poprzez którą przenosi się spadek. Czynność ta pozwoli każdemu spadkobiercy potwierdzić swoje prawo do spadku każdej osobie, która zwróci się z takim wnioskiem (banki, kasy emerytalne itp.)

Jeżeli zmarły był właścicielem nieruchomości, należy sporządzić POŚWIADCZENIE WŁASNOŚCI, w którym stwierdza się, że odtąd właścicielami są spadkobiercy zmarłego. Poświadczenie zostanie włączone do Rejestru Nieruchomości prowadzonego przez administrację podatkową.

W ciągu sześciu miesięcy od zgonu należy złożyć OŚWIADCZENIE O SPADKU w urzędzie podatkowym w miejscu zamieszkania zmarłego. Jest to dokument czysto podatkowy ustanawiający składniki majątku spadkowego netto: na podstawie oświadczeń spadkobierców notariusz musi ustalić wszystkie składniki majątku objęte dziedziczeniem (środki na rachunkach bankowych, wierzytelności, nieruchomości, pojazdy itp.), a także składniki pasywów (bieżące pożyczki, należne podatki itp.), aby obliczyć część netto spadku przypadającą na każdego spadkobiercę, co pozwoli wyliczyć kwotę podatku spadkowego na rzecz administracji podatkowej.

Wreszcie można sporządzić akt DZIAŁU, w którym stwierdza się podział majątku między spadkobierców.

Oprócz sporządzenia tych aktów notariusz udzieli klientom porad i pokieruje ich w różnych czynnościach, które należy podjąć w następstwie zgonu.